

Õiguskantsler

Teie 12.05.2014 nr

Meie 08.10.2014 nr 7-4/140766/1404170

Seisukoht õigusrikkumise puudumise kohta Vahetu sunni kohaldamise õiguspärasus

Lugupeetud

Tänan, et pöördusite minu poole oma 13.05.2014 avaldusega, milles väitsite, et Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefektuuri Haapsalu politseijaoskonna (edaspidi Haapsalu politseijaoskond) ametnikud on rikkunud Teie õigusi.

Teatan, et olles tutvunud Teie pöördumise, Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefekti seisukohtade ning asjakohaste õiguspärasusega, ei tuvastanud ma Teie õiguste rikkumist.

Järgnevalt selgitan Teile oma seisukohta.

1. Asjaolud ja menetluse käik

1.1 Teie pöördumise sisu

1. Teie pöördumisest nähtub, et 17.04.2014 tekkis Teil Haapsalu linnas Kastani tänaval asuvate garaažide juures konflikt politseiametnikega, mille käigus kasutasid ametnikud Teie suhtes vahetat sundi (füüsilist jõudu ja käeraudu).

2. Olete oma pöördumises kirjeldanud, et politseiametnikud ei selgitanud Teile oma tegevust, vaid üks ametnikest hakkas Teie käsi väänama. Kui üritasite oma kätt vabaks tõmmata, siis kasutas politseiametnik Teie suhtes teleskoopnuia. Seepeale solvasite Te ametnikku ning viimane tõukas Teid pikali ja rakendas uuesti teleskoopnuia. Seejärel pandi Teie käed raudu ja viidi ca tunniks Haapsalu politseijaoskonda. Väitsite, et jaoskonnas viibimise ajal üritas Teid külastada Teie ema, kuid teda politseihoonesse ei lubatud.

3. Teie avalduse pinnalt politseiametnike poolt vahetu sunni rakendamise ja Teie kinnipidamise õiguspärasuse hindamiseks koostasid teabe nõudmise Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefektuuri prefektile (edaspidi prefekt).¹

1.2 Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefektuuri seisukoht²

¹ Õiguskantsleri 16.06.2014 kiri nr 7-4/140766/1402668.

² Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefektuuri 07.07.2014 kiri nr 2.1-4/102683-2.

4. Prefekt selgitas oma vastuses, et sündmuskohal esimesena viibinud politseiametnikud A.V. ja T.M. ning abipolitseinik A.K. sattusid sinna tööpiirkonnas viibides. Prefekt viitas, et patrullilehe kohaselt olid paralleelselt kestmas nn politseioperatsioonid (järelevalvemeetme kohaldamine peadirektori loa alusel) märksõnadega „kiirus“, „kergliiklus“, „kõik puhuvad“. Nimetatud tegevuste käigus märkasid patrulli liikmed Kastani tänava garaažikompleksi juures aktiivset noorte liikumist. Prefekt kinnitas, et kuna varasemalt on nimetatud kohas tuvastatud alaealiste poolt alkoholi tarvitamist, siis otsustati sündmuskohta kontrollida. Põhjendatud kahtlus asjaolude kontrollimiseks tekkis, kui nimetatud garaažide juurest tuli märgatavate joobetunnustega noormees.

5. Prefekt selgitas, et politseiametnikud ei tutvustanud end ning ei selgitanud toiminguid, mida kohale jõudes sooviti läbi viia, kuna Te muutusite politseid nähes koheselt agressiivseks ning pärast korraldust „Seis politsei kontrolliks!“ ja enne politsei vastu suunatud rünnet ei tekkinud ametnikel võimalust end tutvustada ning tegevust selgitada. Ametnik A.V. on andnud selle sündmusega seonduvalt alustatud kriminaalasjas tunnistajana ütlusi, kus selgitab, et garaažidele lähenedes nägid nad ühest garaažist väljumas noormeest, kellele hüüti „Seis politsei kontrolliks“, mille peale noormees lükkas garaažiukse kinni ja karjus, et ametnikud ei siseneks, kuna tegemist on eravaldusega. Prefekt selgitas, et kõnealune noormees muutus agressiivseks, hakkas kätega tõuklema. Seega arenesid prefekti hinnangul sündmused kiiresti ning korrariikkumise kõrvaldamise kiire vajadus tingis tutvustamata ja teavitamata jätmise.

6. Prefekti kinnitusele kasutati Teie suhtes vahetu sunnina füüsilist jõudu ning käeraudu. Koostatud on järelevalve meetme kohaldamise protokoll, mille kohaselt politseiametnikke rünnanud isiku tuvastamise käigus on kasutatud vahetut sundi. Käeraudu kasutati alates kell 23:03 kuni 23:20, kui saabuti politseijaoskonda. Politseijaoskonda saabudes olite Te rahulik ning vahetu sunni edasiseks kohaldamiseks vajadus puudus.

7. Teid toimetati prefekti sõnul politseijaoskonda isikusamasuse tuvastamiseks ja korrariikkumise (politseid ründava käitumise) asjaolude väljaselgitamiseks. Prefekt möönis oma vastuses minu teabe nõudmisele, et Teie kinnipidamist ei protokollitud. Te viibisite arestimaja vastuvõturuumis kell 23:20 kuni 00:30 isiku tuvastamiseni. Prefekt kinnitas, et selle kohta on mäрге kinnipeetute žurnalis.

8. Prefekt selgitas, et samal ajal kui Teid toimetati politseijaoskonda, viidi sündmuskohalt koju Teie vend, kuna tegemist oli alaealisega, kelle suhtes kehtib öisel ajal liikumispiirang. Isik anti kodus üle emale M.V.-le, keda teavitati seejuures Teie politseijaoskonda toimetamisest.

9. Väitsite oma avalduses, et Teie ema üritas Teid politseijaoskonnas kinnipidamise ajal külastada, kuid tal ei lubatud Teiega kohtuda. Prefekt kinnitas, et asjas kogutud materjalide põhjal ei ole selline fakt aset leidnud. Prefekt selgitas, et öisel ajal on politseijaoskonna hoone suletud ning siseneda soovijal tuleb anda uksekella. Juhul, kui ametnikud ei viibi ruumis, kus uksekell heliseb, võib tekkida olukord, et uksekellale ei vastata. Sel juhul on võimalus helistada telefonil 110 ning teada anda. Prefekt viitas, et sellesisuline teade on politseijaoskonna esiuukse kõrval.

10. Prefekt lisas oma vastusele järgmiste dokumentide koopiad:

1. tunnistaja ülekuulamise protokoll kriminaalasjas nr 14250100, koostatud 13.05.2014;
2. järelevalve meetme kohaldamise protokoll, koostatud 17.04.2014;
3. väljavõtte kinnipeetute žurnalist kuupäeva 17.04.2014 kohta;

4. Patrullileht (patrull kutsungiga 5573), ajavahemiku 17-18.04.2014 kohta.

2. Õiguskantsleri seisukoht

11. Käesoleval juhul oli vaja leida vastus küsimusele, kas Teie suhtes vahetu sunni kohaldamine politseiametnike³ poolt oli õiguspärane.⁴ Kõnealuses küsimuses seisukoha kujundamisel lähtun sündmuste ajal kehtinud politsei ja piirivalve seaduse (PPVS) regulatsioonist, mis asendus alates 01.07.2014 suures osas korrakaitseadusega.

12. Teie toimetamist Haapsalu politseijaoskonda ma põhjalikumalt ei analüüsi, kuna seda Te oma pöördumises vaidlustanud ei ole, kuid märgin, et prefekti sõnul oli Teie jaoskonda toimetamine vajalik isikusamasuse tuvastamiseks ning viimast teatud tingimustel PPVS § 7¹⁸ ka lubas.

2.1 Vahetu sunni õiguspärasus

13. Enne Teie suhtes rakendatud vahetu sunni õiguspärasuse hindamist peatun põhiõigustel, mille riive vahetu sunnina füüsilise jõu ja erivahendi kohaldamine kaasa toob.

14. Riigikohtu ja ka enda varasemale praktikale tuginedes näen kõnealuste sündmuste kontekstis peamise riivatava põhiõigusena igäühe õigust vabadusele ja isikupuutumatusel, mis on sätestatud Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *PS* aga ka *põhiseadus*) § 20 lõikes 1.

15. Riigikohus on leidnud, et korrakaitsel jõu kasutamine kujutab endast tõkendit, mille kohaldamise käigus riivatatakse ühte kaalukamat isiku põhiõigust – isikupuutumatust. Selle PS §-s 20 sätestatud põhiõiguse riive on võimalik üksnes seaduses sätestatud juhtudel ja korras.⁵

16. Ka käeraudade kasutamise puhul on asjakohane esile tuua PS §-s 20 sätestatud põhiõiguse riive, kuna käeraudade kasutamine toob kaasa isikuvabaduse (eelkõige füüsilise) piiramise, mis seisneb selles, et takistatakse isiku liikumisvõimalusi ning ta on sunnitud olema ja liikuma kindlas kehaasendis, mõnel äärmuslikumal juhul võib käeraudade kohaldamine aga tuua isikule kaasa ka tervisekahjustusi (nt marrastused kätel või verevalumid).

17. Ülevaatlikkuse huvides märgin, et teatud asjaoludel võib politseiametnike poolt vahetu sunni rakendamine kaasa tuua ka teiste põhiõiguste riived. Näiteks vanglaametnike poolt kinnipeetava suhtes jõu ja käeraudade kombineeritud rakendamist olen analüüsinud PS § 18 kontekstis, mis sätestab, et kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärikut alandavalt kohelda ega karistada. Hoolimata konkreetsest riivatavast põhiõigusest, peab vahetu sunni kasutamine põhiseadusest tulenevalt alluma teatud reeglitele. PS § 3 lõike 1 lause 1 kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. PS § 14 järgi on õiguste ja vabaduste tagamine seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste ülesanne. PS § 11 lause 1 sätestab, et õigusi ja vabadusi tohib piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Lause 2 lisab, et piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada

³ Kogutud materjalidest nähtub, et peamiselt kasutasid jõudu ja käeraudu Teie suhtes politseiametnikud, kuid korrakaitsesse oli kõnealuste sündmuste käigus kaasatud ka üks abipolitseinik. Kuna aga vahetu sunni kasutamist otsustasid politseiametnikud ning nemad viisid seda ka peaaegselt läbi, siis lähtub minu järgnev analüüs politseiametniku tegevust reguleerivatest normidest.

⁴ Olete oma avalduses väitnud ka seda, et Teie emal ei lubatud külastada Teid Haapsalu politseijaoskonnas viibimise ajal. Loodan, et selles küsimuses olid prefekti antud selgitused piisavad ning ma ei pea vajalikuks antud teemat pikemalt käsitleda.

⁵ RKHKo 10.01.2008, nr 3-3-1-65-07, p 19.

piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Mõistagi ei tohi vahetu sunni rakendamine kujutada endast PS §-ga 18 keelatud piinamist, julma või inimväärikust alandavat kohtlemist.

18. Kõikvõimalike riigi poolt rakendatavate meetmete puhul on seega tähtis meeles pidada PS §-st 11 tulenevat proportsionaalsuse põhimõtet. Riigikohus on rõhutanud: „Õigusriigis kehtiva proportsionaalsuse printsiibi kohaselt peavad rakendatavad abinõud vastama soovitatavale eesmärgile.“⁶ Proportsionaalsuse põhimõte, ehk ülemäärasuse keeld, seob kogu riigivõimu. See on üks õigusriigi keskne põhimõte ja selle aluseks on idee, et riik tohib isiku vabadussfääri üldistes huvides piirata üksnes niivõrd, kuivõrd see on möödapääsmatu.⁷

19. Politsei poolt isiku suhtes vahetu sunni kohaldamise kontekstis tähendab proportsionaalsuse põhimõtte järgimine seda, et igal üksikjuhul seadusele tuginevad ja rakendatavad meetmed on vastavuses soovitava eesmärgiga ning avaliku võimu poolt ei rakendataks sunnimeetmeid enam kui need on kujunenud olukorras tõepoolest vajalikud. Sõnapaar “seadusele tuginevad“ tähendab seejuures ka asjaolu, et iga meetme rakendamine peab olema kaetud vastava õigusliku alusega (PS § 3 lõige 1).

20. Eelneva kokkuvõtteks märgin, et füüsilise jõu ja erivahendi (käeraudade) kohaldamise õiguspärasuse tagab vastava õigusliku aluse olemasolu ning proportsionaalsuse põhimõtte järgimine meetme rakendamisel. Seetõttu analüüsingi järgnevalt seda, kas Teie suhtes füüsilise jõu ja erivahendi kasutamiseks oli olemas õiguslik alus ning kas kõnealune tegevus oli proportsionaalne.

21. Kuna mulle teadaolevatest materjalidest nähtub, et füüsilist jõudu ja erivahendit kasutati samadel põhjustel ning eesmärkidel, siis analüüsin mõlema vahetu sunni meetme proportsionaalsust ühiselt. Olete oma avalduses väitnud, et ametnikud kasutasid ka teleskoopnuia, kuid seda prefekt ei kinnitanud.

22. Teiega toimunud juhtumi ajal kehtinud PPVS § 26 sätestas, et vahetu sund politsei ja piirivalve seaduse tähenduses on füüsilise isiku, looma või asja mõjutamine füüsilise jõuga, erivahendiga või relvaga.

23. Üldise vahetu sunni rakendamise lubatavuse sätestas PPVS § 30. Kõnealuse sätte esimese lõike kohaselt oli vahetu sunni kohaldamise õigus politseiametnikul. Teine lõige lubas politseiametnikul kohaldada vahetut sundi juhul, kui isikule kehtiva haldusaktiga ohu tõrjumiseks või korrariikkumise kõrvaldamiseks pandud kohustuse täitmise tagamine muu haldussunnivahendiga ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik.

24. Märgin siinkohal, et füüsilise jõu rakendamist nimetati küll PPVS §-s 26 lubatavaks vahetu sunni rakendamise viisiks, kuid täpsemat regulatsiooni selle kohaldamise kohta politsei ja piirivalve seadus ei sätestanud. Samuti ei tee seda ka 01.07.2014 kehtima hakanud korrakaitseseadus.

25. Käeraudade kui ühe vahetu sunni teostamise vahendi kasutamiseks olid täpsemad õiguslikud alused sätestatud PPVS §-s 32, mille lõike 1 kohaselt võis politsei isiku suhtes kasutada käeraudu, kui isikult oli seaduse alusel võetud vabadus ning oli alust arvata, et ta võib:

⁶ RKPJKo 30.09.1998, nr 3-4-1-6-98, p III.

⁷ M. Ernits. Kommentaarid §-le 11. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2008, § 11 komm 3.

1. rünnata teist isikut, osutada politseiametnikule või abipolitseinikule füüsilist vastupanu või kahjustada suure väärtusega varalist hüve;
2. põgeneda või teda võidakse ebaseaduslikult vabastada või
3. ennast vigastada või enese tappa.

26. Eelnevatest normidest nähtub, et Teie suhtes vahetu sunni kohaldamiseks oli politseiametnikel abstraktselt õiguslik alus olemas. Küll pidi füüsilise jõu ja erivahendi rakendamiseks olema legitiimne eesmärk ja täidetud põhiseaduses ja PPVS §-s 30 sätestatud proportsionaalsuse nõue.

27. Proportsionaalsuse kontrollimine eeldab esmalt füüsilise jõu kasutamise eesmärgi määratlemist.

28. Kriminaalmenetluse nr 14250100 käigus tunnistajana ülekuulatud ametniku A.V. ütlustest nähtub, et Te muutusite politseiametnikke nähes koheselt agressiivseks, mis väljendus karjumises ning käega ametnike tõrjumises ja tõukamises. Teie käehoobist sai pihta ametnik T.M. Teie rünnaku tõrjumiseks võttis ametnik A.V. koos A.K.-ga Teie käed haardesse ja Teid toimetati kõrvalasuva garaažiboksi juurde. Kuna garaažist väljus teine agressiivne ning metallesemega vehkiv isik, siis jätkas ametnik A.K. Teie suhtes füüsilise jõu kohaldamist, et Teid kontrolli all hoida. Siiski üritasite Te haardest vabaneda ning ametnikku vasaku käega lüüa. Viimane tingis selle, et A.K.-le asus abi osutama patrullpolitseinik A.N.. Ametnikud surusid Teid füüsilise jõuga pikali ning kuna Te rabelesite ja osutasite endiselt vastupanu, siis ametnik A.V fikseeris Teie käed käeraudadega. Ülekuulamise protokollist nähtub, et abipolitseinik andis Teile korduvalt korraldusi pikali heita, millele Te ei reageerinud.⁸

29. Kõnealuselt juhtumikirjeldusest nähtub, et Teie suhtes rakendati füüsilist jõudu ja erivahendit ametnike vastu suunatud ründe lõpetamiseks ning Teie vastupanu murdmiseks.

30. Teiega juhtunu kohta koostatud järelevalve meetme kohaldamise protokollist nähtub samuti, et käitusite ametnike hinnangul agressiivselt, mis väljendus ametnike ründamises, ja viimane tingis Teie suhtes füüsilise jõu kasutamise ja käeraudade kohaldamise.⁹

31. Taolisel eesmärgil füüsilise jõu rakendamine oli PPVS § 30 kohaselt lubatav. Samuti olid täidetud PPVS § 32 lg 1 punkti 1 tingimused käeraudade kohaldamiseks. **Seetõttu asun seisukohale, et Teie suhtes füüsilise jõu ja käeraudade kasutamine toimus õiguspärasel eesmärgil.** Järgnevalt analüüsin füüsilise jõu ja käeraudade rakendamise proportsionaalsust Teie suhtes.

32. Nagu varem märgitud, tuleneb proportsionaalsuse põhimõtte PS §-st 11 ja selle järgimist füüsilise jõu rakendamisel nõudis ka politsei ja piirivalve seadus.

33. Proportsionaalsuse põhimõttele vastavust kontrollitakse järjestikuliselt kolmel astmel – kõigepealt abinõu sobivust, siis vajalikkust ja vajadusel ka proportsionaalsust kitsamas tähenduses e. mõõdukust. Ilmselgelt ebasobiva abinõu korral on proportsionaalsuse kontrollimine järgmistel astmetel tarbetu. Riigikohus on määratlenud sobiva meetmena abinõu, mis soodustab eesmärgi saavutamist. Ebaproportsionaalne on abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist. Vajalikkuse kriteerium proportsionaalsuse hindamisel tähendab, et eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, isikut vähem koormava abinõuga, mis on

⁸ Tunnistaja A.V ülekuulamise protokoll kriminaalasjas nr 14250100, koostatud 13.05.2014.

⁹ Järelevalve meetme kohaldamise protokoll, koostatud 17.04.2014.

eesmärgi saavutamiseks vähemalt sama efektiivne kui esimene. Arvestada tuleb ka seda, kuivõrd koormavad erinevad abinõud kolmandaid isikuid, samuti erinevusi riigi kulutustes. Mõõdukuse puhul on olulised põhiõiguste riive intensiivsus ja riivet õigustavate põhjuste kaalukus: mida intensiivsem on riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.¹⁰

(a) sobivus

34. Sobivuse analüüsimine proportsionaalsuse kontekstis eeldab seda, et hinnata tuleb, kas kasutatud isiku põhiõigusi riivanud meede sobis taotletava eesmärgi saavutamiseks.

35. Määratledes, kas füüsilise jõu ja käeraudade kasutamine võib isiku vastupanu ja allumatust politseiametniku korraldustele murda, tuleb asuda seisukohale, et taoline meede on eesmärgi saavutamiseks sobiv. Teisisõnu tähendab see seda, et füüsilise jõu ja käeraudade kasutamist ei saa kindlasti pidada ebasobivaks viisiks eelnevalt kirjeldatud olukorras seatud eesmärkide saavutamiseks (korraldustele allumatuse lõpetamine ning ametnikele suunatud ründe tõrjumine).

(b) vajalikkus

36. Vajalikkuse kriteerium proportsionaalsuse hindamisel tähendab, et eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, isikut vähem koormava abinõuga, mis on eesmärgi saavutamiseks vähemalt sama efektiivne kui esimene. Sisuliselt tähendab see isiku õigustesse vähem sekkuvate alternatiivide kaalumist.

37. Erinevate lubatavate vahendite valimise aspektist toon siinkohal esile Riigikohtu praktika. Nimelt on Riigikohus rõhutanud, et erivahendi kasutamine on põhjendatud üksnes juhul, kui muude, leebemate vahendite kasutamise võimalused on ammendatud või sellised vahendid on olukorra eripära arvestades sobimatud.¹¹

38. Avaldusaluses asjas aset leidnud sündmuste ajal kehtinud politsei ja piirivalve seadus lubas ametnikel kasutada vahetu sunni rakendamiseks teatud tingimustel nii füüsilist jõudu kui ka eriliigilisi erivahendeid. Õiguskorras sätestatud erivahendid sai ühe võimaliku liigituse alusel jaotada kaheks. Ühed, mis on n-õ ohjeldamiseks sobivad (käeraud, sidumisvahendid, jalarauad jne) ning teised, mille peamine eesmärk on füüsilise jõu vahendamine (nt teleskoopnui).

39. Politsei ja piirivalve seaduses sätestatud vahetu sunni vahenditest valiku tegemisel kõnealuses olukorras isiku korraldustele allutamiseks ja füüsilise vastupanu (ametniku ründe) lõpetamiseks on tõenäoliselt sobivaim füüsiline jõud. Füüsilist jõudu suunava erivahendi kasutamine võib samuti abstraktselt olla õiguspärane, kuna taolise vahendi mõju isikule on füüsilise jõuga sarnane. Asjaolusid kogumis hinnates, ei pruukinud minu hinnangul olla Teie õiguste seisukohalt määravat vahet, kas ametnikud kasutasid Teie vastupanu murdmiseks teleskoopnui või füüsilist jõudu. Oluline on mõlema puhul see, et rakendatud sunni määr oleks mõõdukas (vt p c). Põhimõtteliselt taandub taolise otsustuse tegemine taktikalistele ja muudele politseitöö praktikast lähtuvatele aspektidele. Leian, et Teie vastupanu murdmiseks oli jõu kasutamine võimalikest alternatiividest kohaseim.

40. Nagu mainitud, valiti võimalikest isikut n-õ ohjeldavatest vahetu sunni vahenditest Teie rahustamiseks ja vastupanu osutamise lõpetamiseks käeraud ning neid kasutati kuni Teie rahunemiseni. Käeraudu ning muid sidumisvahendeid, mida politsei ja piirivalve seadus lubas

¹⁰ RKPJKo 06.03.2002, nr 3-4-1-1-02, p 15.

¹¹ RKHKo 10.01.2008, nr 3-3-1-65-07, p 20.

kasutada, võib oma eesmärgilt pidada seega ohjeldusvahenditeks, millega fikseeritakse ründav või muul viisil ohtlik isik kindlasse kehaasendisse ning piiratakse tema liigutamisolatust. Piiratud liigutamisolatus aitab saavutada erivahendi kasutamise eesmärki – ründe lõppemist või selle olulisel määral takistamist. Käeraudadele alternatiivsed vahendid, mida õiguskord Teiega juhtunu ajal sätestas, olid rahustustool ja rahustussärk.¹² Viimased on aga isiku õigustele intensiivsema mõjuga, kuna isiku liigutamisevabadust piiratakse käeraudadest enam ning lisaks ei oleks saanud kõnealuseid erivahendeid Teie suhtes kasutada sündmuskohal ka praktilistel kaalutustel.

41. Eelneva kokkuvõtteks saab asuda seisukohale, et füüsilise jõu ja käeraudade kasutamine Teie suhtes oli proportsionaalsuse seisukohalt vajalik.

(c) mõõdukus

42. Nagu varasemalt märgitud, on mõõdukuse puhul olulised põhiõiguste riive intensiivsus ja riivet õigustavate põhjuste kaalukus: mida intensiivsem on riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.

43. Riigikohus on sedastanud, et erivahendi kasutamise aluste olemasolul tuleb valitud erivahendi kohaldamisel hoiduda inimese tervise kahjustamisest, valu põhjustamisest ning isiku ja inimväärikuse alandamisest suuremal määral kui see on konkreetset juhul vältimatu.¹³

44. Prefekti vastusest ning ka juba eelnevalt viidatud tunnistaja ülekuulamise protokollist nähtub, et enne vahetu sunni kohaldamist olite Te jätnud allumata ametniku korraldusele („Seis politsei kontrolliks“), vehkinud ametnike juures kätega ning tabanud seejuures ühte politseiametnikku. Seepeale viisid ametnikud füüsilise jõuga Teie käed seljale ning üks ametnik jätkas Teie kinnihoidmist, kuna garaazist väljus teine agressiivselt meelestatud isik, kellest lähtuvat ohtu tuli ametnikel samaaegselt tõrjuda. Ajal, mil ametnik Teie käsi kinni hoidis, proovisite Te siiski teda rünnata, mis tingis selleks ajaks kohale jõudnud abijõudude poolt Teie suhtes füüsilise jõu edasise kohaldamise (Teid viidi pikali maha) ning käeraudade paigaldamise (transpordiks politseijaoskonda).

45. Leian, et ametnike ja võimalike sündmuskoha lähedal olnud isikute turvalisus on kaalukas argument, millest tingituna rakendada ohu tõrjumiseks meetmeid, mis välistavad juba algfaasis ohu kasvamise. Antud juhul tuleb tunnistada, et ametnike käitumine sündmuskohal oli resolootne ning vahetut sündi rakendati tõenäoliselt kohe Teie poolt korraldustele allumatuse ning ametnike ründamise järgselt, et tagada politseiametnike ohutus. Märgin, et PPVS § 32 lg 1 p 1 lubas käeraudu kasutada mh olukorras, kus isik võib osutada politseiametnikele füüsilist vastupanu. Seega võis teatud tingimustel käeraudu kasutada juba sellisel juhul, kus ametnikel on põhjendatud kahtlus, et isik võib osutada allumatuks või vastupanu osutavaks. Antud juhul nähtub prefekti seisukohast, et käeraudade rakendamine toimus aga juba asetleidva ründe jätkumise tõrjumiseks. Võib tõdeda, et lisaks muudele eesmärkidele, mida nimetasin varasemalt, omas kõnealuse meetme kohaldamine ka ametnike enesekaitsest tähendust, mis on samuti oluline õigushüve, mida mõõdukuse juures kaaluda.

¹² Võimalikud olid ka lisaks sidumisvahendid, mida õiguskord lubas kasutada käeraudade asemel teatud tingimustel ning jalarauad. Ainuüksi jalaraudade kasutamine ei pruugi aga sobida agressiivse ründava ja kambrit lõhkuva isiku ohjeldamiseks, kuna isiku käed jäävad fikseerimata.

¹³ RKHKo 10.01.2008, nr 3-3-1-65-07, p 20.

46. Leian, et Teie suhtes vahetu sunni kohaldamine oli mõõdukas proportsionaalsuse mõttes ning seetõttu asun kogumis seisukohale, et vahetu sunni kohaldamine (nii füüsilise jõu kui ka käeraudade) oli tervikuna õiguspärane.

3. Kokkuvõtteks

47. Austatud [], võin mõista Teie pahameelt, mis on tingitud politseiametnike käitumisest. Samal ajal palun Teil aru saada sellest, et politseiametnikud on võimuesindajad, kellelt ühiskond ootab, et nad tagaksid avaliku korra ja inimeste turvatunde. Selleks peab politseiametnik olema valmis kiirelt vastu võtma otsuseid ja seda ka pingelises olukorras, kus asjaolude analüüsimiseks on mõned lühikesed hetked. Samuti peab politseiametnik tagama kõikide seadusandja poolt võimaldatud vahenditega oma seaduslike korralduste täitmist.

48. Minu hinnangul oli Teiega toimunu ühe suhteliselt lihtsa elusituatsiooni arenemine millekski selliseks, milleks üldjuhul inimese ja politseiametniku suhted ei muutu ja muutuda ei tohiks. Mulle varem esitatud avalduste ja menetluse käigus kogutud teabe pinnalt saan väita, et tavaliselt on oma roll sarnaste situatsioonide tekkimisel mõlemal osapoolel – konflikt teravneb pahatihti mõlemast osapoolest tingitud erinevate asjaolude (sh suhtlusvead) koostoimel.

49. Samuti palun Teil mõista, et minu menetlus ei pruugi võimaldada juhtunu üksikasju tagantjärele detailselt taastada ning seetõttu lähtun oma seisukoha kujundamisel kogutud materjalidest. Mul ei ole põhjust kahelda politseiametnike (mh kriminaalmenetluses) antud ütluste paikapidavuses.¹⁴

50. Kokkuvõtteks teatan, et olles tutvunud Teie pöördumise, Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefekti seisukohtade ning asjakohaste õigusnormidega, ei tuvastanud ma Teie õiguste rikkumist.

51. Ühtlasi lõpetan Teie avalduse menetluse. Vastavalt õiguskantsleri seaduse § 35¹ lõikele 3 tehakse õiguskantsleri seiskoht ka menetluses osalenud järelevalvealusele asutusele teatavaks ning seetõttu saadan ma koopia käesolevast kirjast Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefektile.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

Teadmiseks: Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefektuur (laane@politsei.ee)

Jaanus Konsa 693 8445
jaanus.konsa@oiguskantsler.ee

¹⁴ Karistuseseadustiku § 320 järgi on teadvalt kriminaalmenetluses tunnistajana valeütluste andmine kriminaalkorras karistatav.